

Marija Luketić
Filozofski fakultet Osijek
Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Osijek

Stručni rad
UDK 37.015:159.9

ODNOSI U OBITELJI I NJIHOV UTJECAJ NA ŠKOLSKI USPJEH DJECE

Sažetak

Mnoga djeca u našoj neposrednoj blizini imaju nizak školski uspjeh, a da tome ne znamo razlog. Često će se reći da su lijena i nemarna, ali rijetko tko će se zapitati imaju li djeca problema u obitelji i pružaju li im njihovi roditelji dovoljno ljubavi i podrške koja im je svakako potrebna tijekom odrastanja i školovanja. Rad donosi pregled istraživanja, koja se odnose na povezanost školskog uspjeha i odnosa u obitelji, te eksperimentalni dio s ciljem uočavanja povezanosti školskog uspjeha i roditeljskih stilova. Rezultati eksperimentalnog dijela uspoređuju se s prethodno povezanim istraživanjima, a ukazuju na to da je školski uspjeh pod snažnim utjecajem obitelji. Roditeljski stilovi vođenja također utječu na to kakav će biti školski uspjeh učenika i hoće li u obitelji biti prisutno verbalno ili fizičko nasilje.

Ključne riječi: *nasilje u obitelji, neuspjeh učenika, roditeljski/odgojni stil, zadovoljstvo učenika*

ODNOS OBITELJI I ŠKOLE

Obitelj je primarna društvena skupina, povezana srodstvom, utemeljena na braku i zajedničkom životu užeg kruga srodnika, prvenstveno roditelja koji vode brigu o djeci, odnosno odgajaju ih (Hrvatska enciklopedija). Unutar obitelji postavljaju se temelji emocionalnog, socijalnog i moralnog razvoja osobnosti. U demokratskim obiteljima, koje su zasnovane na roditeljskoj ljubavi i podršci, djeca će steći svoja prva znanja, vještine i navike, stvoriti osnove za uključivanje u složene društvene odnose te uvidjeti, shvatiti i prihvatiti određene društvene norme. Skladne obitelji su one koje sve svoje članove doživljavaju ravnopravnima, u kojima roditelji vode obitelj, a djeca se u njima odgajaju. U suvremenom svijetu obitelj je

postala važnim odgojnim faktorom, no sve je više različitih su odgajatelja koji umanjuju njezinu ulogu. Roditelji sve više uviđaju važnost obiteljskog odgoja kao preduvjeta razvoju svoje djece te se usmjeravaju formiranju pozitivnih svojstava koja će djeci i mladima omogućiti da stvaralački rade, zadovoljno žive i moralno djeluju (Rečić, 2003).

Pod odgojem u školi, suvremeni pedagozi sve više podrazumijevaju „namjerni i planski utjecaj na razvoj učenikove osobnosti pod usmjeravajućom i koordinirajućom ulogom učitelja“ (Rečić, 2003, 24) te usmjerenost većoj aktivnosti učenika u ostvarenju odgojnih ciljeva i zadataka. Međutim, u školi nije moguće u potpunosti nadoknaditi utjecaje ostalih odgojnih faktora, a to se ponajviše odnosi na obitelj čiji se odgojni utjecaj smanjuje. Škola bi tako trebala imati veću ulogu u kompenzaciji odgojnog utjecaja u obitelji. Suvremena škola trebala bi polaziti od djeteta kao pojedinca, njegovih potreba i njegovog socijalnog bića (Previšić, 1999, prema Rečić, 2003).

Roditelji često misle da je školski uspjeh djece zajamčen ako je njihovo dijete tjelesno zdravo i intelektualno dobro razvijeno, a za školski neuspjeh okrivljuju nastavnike te su skloni zanemariti cijeli niz čimbenika iz obitelji koji mogu negativno djelovati na školski uspjeh. O ispravnim postupcima roditelja i obiteljskom ozračju ovisi kako će se dijete razvijati, a to se posebno odnosi na razdoblje adolescencije. Sami adolescenti istaknuli su kako im smeta loše obiteljsko ozračje, hladni i formalni odnosi u obitelji te nedostatak osjećaja ljubavi (Bilić, 2001).

UTJECAJ ODNOSA U OBITELJI NA ŠKOLSKI USPJEH DJECE – PREGLED ISTRAŽIVANJA

Provedena su brojna istraživanja o tome kako obitelj utječe na školski uspjeh djece. Ono što povezuje sva ta istraživanja je činjenica koju navodi i Vigotsky, a to je da obitelj ima vrlo važan i težak zadatak jer je djetetov kognitivni razvoj upravo posljedica kvalitetne i organizirane socijalne interakcije (Gregurović, Kuti, 2009). Ističe se povezanost školskog uspjeha s obiteljskom atmosferom koja uključuje roditeljski stav prema školi, učenju, čitanju te važnosti i vrijednosti obrazovanja. Osim toga, vrlo je važno ponašanje roditelja koje je usmjereno na dječji uspjeh u učenju i u školi. To ponašanje obuhvaćalo bi razgovor roditelja s djecom o školi, odgovaranje na njihova pitanja, organiziranje i kontroliranje učenja kod kuće (Čudina-Obradović, Obradović, 1995).

Čudina-Obradović, Obradović (1995) provedli su istraživanje kako kvaliteta roditeljskog braka utječe na školski uspjeh djece. U to istraživanje bili su uključeni roditeljski parovi, njihova djeca i nastavnici. Kako se istraživanjem i predvidjelo, utvrđeno je da bračni sklad roditelja značajno utječe na školski uspjeh djeteta. Dokazano je da na školski uspjeh utječu međusobna ljubav roditelja, zajednički ciljevi i odsutnost zlostavljanja. Istraživanje ukazuje na to da su prethodna istraživanja bila temeljena na tome kako majka utječe na dijete i njegov školski uspjeh, dok je ovdje istaknuta i značajna uloga oca. Kao glavna odrednica kvali-

tetnog roditeljstva uzima se očeva povezanost s majkom te njihova zajednička usmjerenost na rješavanje obiteljskih problema. Ističe se i kako će se djetetov školski napredak poboljšati ako je i otac aktivno uključen u obrazovanje (Čudina-Obradović, Obradović, 1995).

Obitelj je primarna društvena grupa s kojom se dijete susreće u životu i u kojoj stječe svoja prva iskustva te je zbog toga važno da roditelji znaju kvalitetno komunicirati sa svojom djecom, kvalitetno ih voditi i znati rješavati probleme nenasilnim putem. Prethodna istraživanja utvrdila su da je visoka razina roditeljske uključenosti povezana s kompetencijom i motivacijom za postignućem, a niska s neposlušom i agresijom (Hatfield i sur., 1967, prema Sremić, Rijavec, 2010). Na temelju toga Sremić i Rijavec (2010) u svome istraživanju kreću s pretpostavkom da će se djeca uključenih roditelja osjećati kompetentnijima, imati veću samokontrolu i neovisnije akademske kompetencije. To istraživanje uzima u obzir ulogu očeva te upućuje na to kako su već neka istraživanja pokazala da djeca koja su više vremena provodila s očevima imaju viši kvocijent inteligencije te se lakše snalaze u socijalnim kontaktima. Rezultati toga istraživanja ukazali su na to kako je za djecu bitno i korisno da u odgoju podjednako sudjeluju i otac i majka jer će djeca tako lakše razvijati inteligenciju i prilagodljivost (Nettle, 2008, prema Sremić, Rijavec, 2010). Za školski uspjeh važno je roditeljsko uključivanje i podrška autonomiji, dok se pokazalo da majčina i očeva toplina nisu povezani sa školskim uspjehom (Sremić, Rijavec, 2010).

Sposobnost učenja ovisi o tome što se događa kod kuće, imaju li djeca pomoć, poticaj i potporu roditelja, jesu li odnosi unutar obitelji narušeni te kakva je kvaliteta komunikacije među članovima obitelji. Bedeniković Lež (2009) ističe kako istraživanja nisu mogla u potpunosti utvrditi utječe li obitelj na školski uspjeh svojim osobinama, postupcima, emocionalnim odnosom prema djetetu i općim odgojnim stilom ili je ipak najvažnije neposredno pomaganje djetetova razvoja i učenja. To istraživanje želi ispitati koliko roditeljska uključenost u školski razvoj djeteta utječe na njegov školski uspjeh, mijenja li se količina uključenosti s obrazovanjem roditelja i prelaskom djeteta u viši razred te ima li uključenost roditelja jednak utjecaj u višim i nižim razredima. Pod roditeljskom uključenosti u obzir se uzima uključenost majke jer se za pretpostavku uzima da su majke više uključene u djetetove školske aktivnosti. Rezultati su pokazali da se majke različitog stupnja obrazovanja ne razlikuju s obzirom na neposrednu uključenost u školski razvoj djeteta, ali razlike postoje u posrednoj uključenosti, odnosno dokazano je da se obrazovanije majke više trude i da sudjeluju u učenju izvanškolskih sadržaja u slobodno vrijeme. Istraživanje je dalje ukazalo na to da prelaskom djeteta u viši razred neposredna uključenost majke u školskom učenju opada te da je veća uključenost majki povezana s višim školskim uspjehom djeteta. Bedeniković Lež (2009) zaključuje da majčina uključenosti njezino zalaganje imaju velik utjecaj na školski uspjeh djeteta, odnosno da će djeca imati viši uspjeh što je majka uključena u školski život djeteta.

Međutim, vidjeli smo kako postoje istraživanja koja ne isključuju očeve iz školskog života djece, naprotiv njihovi su rezultati ukazali na doprinos očeva dječjem školskom i izvanškolskom životu te se zbog toga i u daljnjim istraživanjima ne trebamo ograničavati

samo na ulogu majki jer se odnosi u obiteljima neprestano mijenjaju pa se tako povećava i sama uloga očeva u životima djece.

Dautović (1999) provodi istraživanje bazirajući se na to u kojoj je mjeri neuspjeh u školi povezan s emocionalnim teškoćama i nesređenim obiteljskim prilikama. Rezultati su ukazali na to da učenici koji ponavljaju razred imaju izrazite emocionalne smetnje u smislu anksioznosti, straha od škole, krize autoriteta i identiteta. Utvrđeno je kako učenici ponavljajući imaju lošije odnose s roditeljima, da u njihovim domovima vladaju odnosi straha i napetosti, da je komunikacija neprihvatljiva, da vlada slaba emocionalna povezanost među članovima obitelji te da roditelji rijetko surađuju sa školom.

Obiteljska povezanost definira se kao zajednička emocionalna povezanost svih članova obitelji, što uključuje i emocionalnu privrženost, podršku, obiteljske granice, interese i slično (Olson, 2000, prema Oljača i sur., 2012). Baveći se obiteljima adolescenata, istraživanjima su pokazali da je većina obitelji fleksibilna i sposobna prilagoditi se novonastalim situacijama. Utvrđeno je i pet ključnih pokazatelja društvenog i obiteljskog funkcioniranja u vezi dobrobiti djeteta i akademskih kompetencija, a to su ljudski, psihološki i društveni kapital, obiteljski prihod i vrijeme koje članovi obitelji provedu zajedno. Ti su pokazatelji značajni prediktori djetetove prilagodljivosti i postignuća u školi (Zubrick, 1997; Ryan, Adams, 1998, prema Oljača i sur., 2012). Cilj istraživanja koje su proveli Oljača i sur. (2012) bio je odgovoriti na pitanje postoji li u obiteljima adolescenata veza između kvalitetne interakcije među članovima obitelji i djetetova akademskog postignuća. Rezultati su ukazali na to da je razina povezanosti viša od razine prilagodljivosti, odnosno da je percepcija učenika o emocionalnoj povezanosti između članova obitelji viša od fleksibilnosti i spremnosti obitelji da se nosi s promjenama. Utvrđeno je da su dimenzije povezanosti i prilagodljivosti značajni prediktori akademskog postignuća adolescenata te da veća obiteljska povezanost pomaže pri akademskom uspjehu i socijalnoj prilagodbi u školi. Ujedno i težnje adolescenata vezane uz obrazovanje i trud, koji ulažu da bi postigli bolji uspjeh u školi, mogu ovisiti o podršci i povezanosti unutar obitelji (Oljača i sur., 2012).

Bilić (2009) kao jedan od razloga ometanja djetetovog boljeg školskog uspjeha navodi zlostavljanje u obitelji. Zlostavljanje se definira kao trajna ili učestala izloženost namjerno nasilnim postupcima, koji se događaju u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja i moći, radi nanošenja tjelesne i/ili psihičke boli, povrede ili neugodnosti djetetu, a mogu rezultirati stvarnom ili mogućom štetom za zdravlje, razvoj i dostojanstvo te utjecati i na školsko postignuće (Brasard i sur., 1993; O'Hagan, 1995; Evans i sur., 2002, prema Pećnik, 2003; Iwaniec, 2006; Bilić, 2008, prema Bilić, 2009, 336).

Pod tjelesnim zlostavljanjem podrazumijeva se: pljuskanje, šamaranje, udaranje predmetima, snažno odguravanje, udaranje šakama ili nogama, povlačenje za kosu, uši i sl., a posljedice mogu ili ne moraju biti trenutno vidljive. Emocionalno zlostavljanje uključuje: bezrazložno vikanje, ismijavanje, ruganje, govorenje prostota i psovki, plašenje, prijeteње, grubo kritiziranje, vrijeđanje, zabranjivanje i sl. Unutar obitelji djeca mogu biti zlostavljana od strane roditelja, braće i sestara ili drugih članova obitelji. Posljedice se odražavaju na

emocionalnom, kognitivnom, bihevioralnom i tjelesnom ponašanju djeteta, ali i na njegovom školskom uspjehu. U zlostavljanim obiteljima djeca ne mogu u potpunosti razviti i iskazati svoje sposobnosti za učenje. Zlostavljanje može kočiti sposobnost slijednog organiziranja materijala, što na kraju dovodi do teškoća u čitanju, pisanju i verbalnom komuniciranju (Bilić, 2009).

Provedeno je istraživanje s ciljem utvrđivanja povezanosti emocionalnog i tjelesnog zlostavljanja djece u obitelji s njihovim školskim uspjehom iz hrvatskog jezika i književnosti. Rezultati su, sukladno očekivanjima, pokazali da tjelesno zlostavljeni učenici imaju lošiji školski uspjeh iz hrvatskog jezika, a što se tiče emocionalnog zlostavljanja i uspjeha iz istog predmeta nije utvrđena značajnija povezanost, ali je utvrđeno da intenzivnije emocionalno zlostavljana djeca ipak imaju niži uspjeh iz hrvatskog jezika. Zlostavljana djeca imaju problem s učenjem verbalnih informacija, s razumijevanjem uzročnosti, slijednim organiziranjem materijala, uporabom verbalnih informacija pri rješavanju problema i komunikacijom. Sve navedeno odražava se i na školski uspjeh iz hrvatskog jezika. Veća pozornost u školama trebala bi biti usmjerena na bolju iskorištenost nastavnih sadržaja za olakšavanje problema, postizanje uspjeha i veću povezanost učenja za život svih učenika pa tako i zlostavljanih (Bilić, 2009).

Smatra se da je najveća poteškoća odgoja djeteta u nepotpunoj obitelji nedostatak roditelja istoga spola jer to ometa identifikaciju u zreloj dobi, odnosno nedostatak roditelja suprotnog spola jer onemogućava djetetu vježbanje ponašanja s osobama drugog spola (Rečić, 2003). Zbog toga je 2001. godine provedeno istraživanje kojemu je cilj bio ispitati utjecaje obiteljskih komponenti na školski uspjeh učenika iz potpunih i nepotpunih obitelji¹. Pretpostavljeno je da će učenici koji nemaju roditelje, čiji su roditelji manje obrazovani i čiji roditelji imaju više djece, imati lošiji školski uspjeh. Rezultati su ukazali da djeca koja žive s oba roditelja imaju u prosjeku bolji školski uspjeh od djece koja žive bez jednog ili oba roditelja. Učenici iz obitelji s većim brojem djece imaju lošiji uspjeh od učenika iz obitelji s manjim brojem djece, što se odnosi i na potpune i na nepotpune obitelji. Bolje školske rezultate pokazala su i djeca obrazovanih roditelja. Istraživanjem su potvrđene hipoteze te se ukazuje na to da bi se škole trebale prilagođavati specifičnim osobinama obitelji te suradnjom s obiteljima pomoći djeci da žive sretnije, uživajući ljubav i razumijevanje i u obitelji i u školi (Rečić, 2003).

Raboteg-Šarić i suradnici (2002) u svome su istraživanju za cilj uzeli ispitati u kojoj su mjeri roditeljski stilovi povezani sa školskim uspjehom djece. Rezultati su ukazali na to da su postupci majke i oca značajno povezani sa školskim uspjehom adolescenata, odnosno da su bolji nadzor i veća podrška značajno povezani sa školskim uspjehom. Ujedno je i viši obrazovni status roditelja u značajnoj korelaciji sa školskim uspjehom djece kao i cjelovitost

¹ Vesna Bilić navodi pojmove *cjelovitih* i *necjelovitih* ili *deficijentnih* obitelji gdje se pod pojmom *cjelovitih* podrazumijeva trajna prisutnost oba roditelja, a pod pojmom *necjelovitih* obitelji u kojima je jedan roditelj trajno odsutan zbog rastave, smrti, rada u inozemstvu ili je riječ o samohranim roditeljima (Bilić, 2001).

obitelji. Ukazuje se i na važnost roditeljskih odgojnih postupaka, roditeljskog nadzora i podrške u razdoblju adolescencije te ističu važnost bliskih i ravnopravnih odnosa roditelja i djece u razdoblju adolescencije. Na istu temu (utvrđivanja postojanja povezanosti školskog neuspjeha i roditeljskog stila odgoja) istraživanje provodi i Zrilić (2005). Rezultati su pokazali kako je školski neuspjeh povezan s roditeljskim odgojnim stilom. Autoritarni stil odgoja i visoka roditeljska očekivanja povezana su s dječjim strahom od škole (školskom fobijom) jer što je autoritarni stil više izražen, to je školska fobija veća. Ujedno i djeca autoritarnih roditelja teže sklapaju prijateljstva. Demokratski odgojni stil i kvalitetan brak pomažu djeci u boljoj prilagodbi na školske prilike. Zaključuje se kako je školski neuspjeh pod snažnim utjecajem obitelji.

Dobro je ukazati na sličnosti i razlike po pitanju obiteljskih odnosa i školskog uspjeha s bliskim nam zemljama jer su istraživanja pokazala kako kvaliteta obiteljske interakcije povezana sa školskim uspjehom može varirati ovisno o kulturnom kontekstu u kojem učenici žive (Simić Šašić i sur., 2011). Provedeno je istraživanje kojim se nastojalo odgovoriti na pitanje razlikuju li se učenici u Republici Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini te Makedoniji po školskom uspjehu i kvaliteti obiteljske interakcije u njihovim obiteljima. Pretpostavilo se kako bi se obiteljske interakcije, u odnosu na školski uspjeh, mogle razlikovati s obzirom na pripadnost određenoj državi i njihovim kulturnim obrascima.

Rezultati upućuju na to da su makedonski učenici manje zadovoljni vlastitim obiteljima te da su više usamljeni unutar istih, nego ispitanici drugih dviju zemalja. Nadalje, rezultati su ukazali na to da bolji školski uspjeh imaju učenici čije su majke obrazovanije, oni koji percipiraju nižu razinu psihološke kontrole od strane oca i oni koji su manje usamljeni u svojim obiteljima. U Republici Hrvatskoj bolji školski uspjeh imaju učenici koji ostvaruju pozitivan emocionalni odnos s roditeljima, u Bosni i Hercegovini oni koji se osjećaju manje usamljenima unutar svojih obitelji, a u Makedoniji oni čiji očevi pokazuju nižu razinu psihološke kontrole.

Učenici se unavedene tri zemlje razlikuju po školskom uspjehu, zadovoljstvu vlastitim obiteljima i stupnju usamljenosti u obitelji. Jednostavnije rečeno, rezultati potvrđuju prethodno pretpostavljenu povezanost ponašanja roditelja i školskog uspjeha (Simić Šašić i sur., 2011). Razlike u školskom uspjehu, zadovoljstvu vlastitim obiteljima i percepcije usamljenosti u obiteljima pripisuju se širem društvenom kontekstu (sustavu vrijednosti, vjerovanjima, iščekivanjima roditelja, kvaliteti obrazovnog sustava). Generalni zaključak ovog istraživanja je kako je u adolescenciji vrlo važan doprinos kvalitete obiteljske interakcije školskom uspjehu (Simić Šašić i sur., 2011).

EKSPERIMENTALNI DIO

Cilj istraživanja

Na temelju pregledanih istraživanja i njihovih rezultata, poduzelo se istraživanje s ciljem ispitivanja u kojoj su mjeri roditeljski odgojni stilovi povezani sa školskim uspjehom djece.

Unutar četiri roditeljska stila najefikasniji od njih je autoritativni stil koji karakterizira visoka razina topline i razumijevanja, odnosno svjesnosti o dječjim potrebama, ali i visoka razina roditeljskih zahtjeva prema djeci koji teže zreloom ponašanju djeteta. Slijedi autoritarni stil koji se navodi i kao najmanje učinkovit jer ga određuje visoka razina zahtjeva, a niska razina ljubavi. Popustljivi ili permisivni stil je onaj uz koji se veže visoka razina razumijevanja i topline i niska razina zahtijevanja. Indiferentni ili zanemarujući roditeljski stil očituje se u niskoj razini zahtjeva, ali i niskoj razini razumijevanja i topline (Deković, Raboteg-Šarić, 1997).

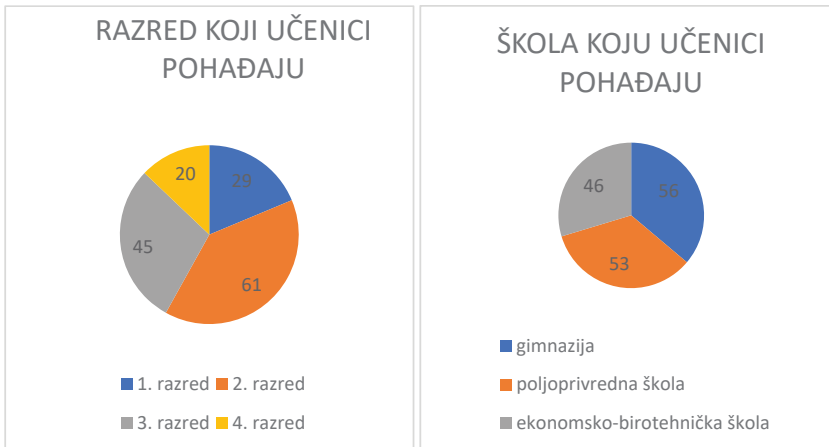
Metoda i uzorak

Podaci u ovom istraživanju prikupljeni su putem anketnog upitnika sastavljenog od 31 pitanja (osam pitanja vezanih uz socio-demografske karakteristike te dvadeset i tri pitanja vezana uz roditeljske stilove i odnos djece i roditelja). Uzorak je činilo 155 učenika, 122 učenice i 33 učenika srednjih škola u Slavanskom Brodu (opća, jezična i matematička gimnazija, poljoprivredna škola te ekonomsko-birotehnička škola).

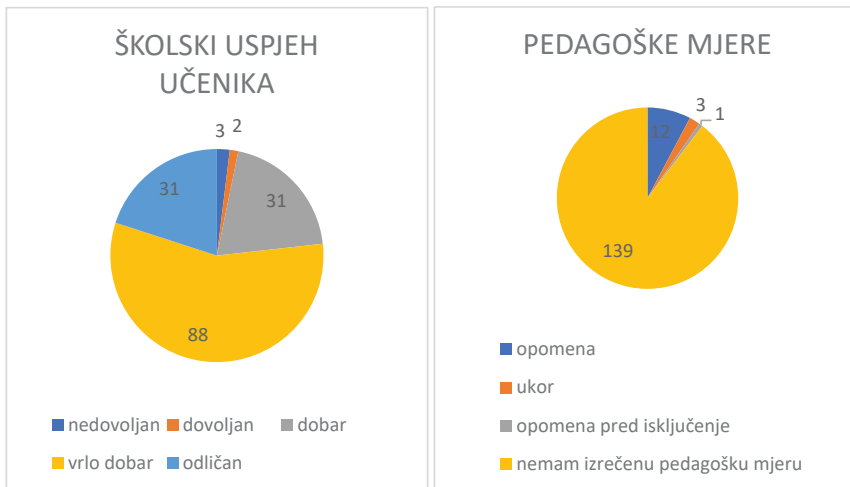
Rezultati istraživanja

Od ukupnog broja ispitanih učenika troje ih ponavlja razred, dvoje prolazi s ocjenom dovoljan, 31 s dobar, 88 s vrlo dobar, a 31 s ocjenom odličan. Opomenu ima 12 učenika, troje ima ukor i jedan ima opomenu pred isključenje, dok ostali nemaju izrečene pedagoške mjere. Unutar obitelji živi 134 učenika, od toga 19 s jednim roditeljem, dok dvoje učenika živi u domskoj ustanovi.

Grafički prikaz broja učenika i razreda koje oni pohađaju kao i naziva škola (opća, jezična i matematička gimnazija spojene su u jednu kategoriju)



Grafički prikaz broja učenika i njihovih školskih uspjeha te pedagoških mjera



Jednosmjernom analizom varijance, s obzirom na školski uspjeh, utvrđena je statistički značajna razlika u odnosu na to koliko često roditelji svojoj djeci postavljaju velike zahtjeve ($F(2, 154)=2,81, p<0,05$), pri čemu su učenici koji prolaze s ocjenom dovoljan izjavili da im roditelji znatno češće postavljaju velike zahtjeve, nego ostalim učenicima. Najmanje se postavljanje velikih zahtjeva odnosi na učenike koji ponavljaju razred. Učenici koji prolaze s vrlo dobrim i odličnim uspjehom radije dijele svoje probleme s roditeljima, nego što to čine učenici koji ponavljaju razred ili prolaze s ocjenom dovoljan. Ti učenici češće od ostalih učenika izjavljuju da su im roditelji odgovorni, osjećajni i pažljivi, da postavljaju određene granice, ali i pružaju potporu. Učenici viših razina školskog uspjeha (osim učenika

s ocjenom dovoljan) izjavljuju da u podjednakoj mjeri u svojim obiteljima imaju prostor za nesmetano učenje, što upućuje da prostor i nije povezan sa školskim uspjehom. Učenici s ocjenom dovoljan, u odnosu na ostale učenike, izjavljuju kako među njihovim roditeljima u znatno većoj mjeri postoji fizičko nasilje ($F(2, 154)=5, p<0,05$).

Učenici su izjavili kako se roditeljska pomoć u obavljanju njihovih školskih obveza smanjuje od prvog do trećeg razreda (u prvom razredu roditelji najviše pomažu ($F(2, 154)=3,55, p<0,05$)), a učenici četvrtih razreda da se roditelji ipak više uključuju u njihov rad, nego kod učenika trećih razreda.

Paralela se može povući s prethodno provedenim istraživanjima koja su potvrdila da se roditeljska uključenost smanjuje s prelaskom učenika u viši razred, a veća uključenost u četvrtom razredu srednje škole može se povezati s planiranjem učenika u vezi s upisom na fakultet ili daljnjim traženjem posla.

Učenici koji stanuju s jednim roditeljem izjavili su da im roditelji više postavljaju određene granice i provode nadzor, ali i pružaju više potpore ($F(2, 154)=3,84, p<0,05$), za razliku od učenika koji žive s oba roditelja. S druge strane, učenici koji stanuju s oba roditelja izjavili su kako njihovi roditelji češće odlaze u školu na informacije i roditeljske sastanke ($F(2, 154)=4,19, p<0,05$), nego učenicima koji stanuju s jednim roditeljem.

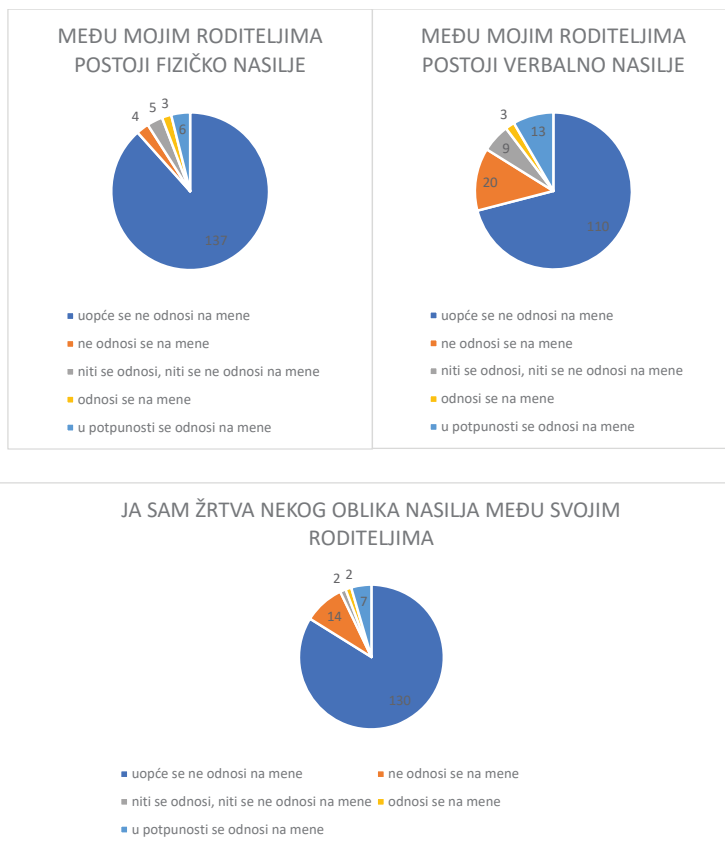
Analiza varijance školskog uspjeha s obzirom na prostor za nesmetano učenje u obitelji i prisutnost fizičkog nasilja među roditeljima

| | | N | M | SD | Min | Max | F |
|--|------------------|-----|------|-------|-----|-----|--------|
| U obitelji imam prostor za nesmetano učenje | ponavljam godinu | 3 | 4,00 | 1,000 | 3 | 5 | 4,70* |
| | dovoljan (2) | 2 | 1,00 | ,000 | 1 | 1 | |
| | dobar (3) | 31 | 4,23 | 1,257 | 1 | 5 | |
| | vrlo dobar (4) | 88 | 4,43 | 1,102 | 1 | 5 | |
| | odličan (5) | 31 | 4,48 | 1,151 | 1 | 5 | |
| | Ukupno | 155 | 4,35 | 1,193 | 1 | 5 | |
| Među mojim roditeljima postoji fizičko nasilje | ponavljam godinu | 3 | 2,33 | 1,155 | 1 | 3 | 12,19* |
| | dovoljan (2) | 2 | 5,00 | ,000 | 5 | 5 | |
| | dobar (3) | 31 | 1,10 | ,539 | 1 | 4 | |
| | vrlo dobar (4) | 88 | 1,23 | ,798 | 1 | 5 | |
| | odličan (5) | 31 | 1,39 | 1,054 | 1 | 5 | |
| | Ukupno | 155 | 1,30 | ,928 | 1 | 5 | |

Bilješka: $p<0,05^*$, $p<0,01^{**}$, $p<0,001^{***}$

Više od 2/3 učenika ($N=107$) izjavilo je kako je zadovoljno školom koju pohađaju. Njih 117 izjavilo je kako smatra da im roditelji imaju korektan odnos, a njih 18 da se s tom tvrdnjom ne slažu. Devet anketiranih učenika izjavljuje da fizičko nasilje postoji među roditeljima, šesnaest učenika izjavljuje da među roditeljima postoji verbalno nasilje i njih devet da su i sami žrtve nasilja među roditeljima.

Grafički prikaz prisutnosti fizičkog i verbalnog nasilja u obitelji anketiranih učenika te broja djece žrtava nasilja u svojim obiteljima



Analizom korelacijske povezanosti uočena je pozitivna povezanost (iako neznatna) između varijabli školskog uspjeha² i toga da učenici rado provode vrijeme sa svojim roditeljima ($r(153)=0,19$, $p<0,05$) te da je njihovim roditeljima važno njihovo mišljenje ($r(153)=0,17$, $p<0,05$). Pozitivno se umjerena povezanost uočava i pri varijablama školskog uspjeha i pružanju podrške od strane roditelja ($r(153)=0,35$, $p<0,01$) i prihvaćanja od strane roditelja takvima kakvi učenici jesu ($r(153)=0,25$, $p<0,01$).

Učenici koji imaju viši školski uspjeh izjavili su da rado provode vrijeme sa svojim roditeljima, da je njihovim roditeljima važnije njihovo mišljenje, da im roditelji pružaju više podrške i da ih prihvaćaju takvima kakvi jesu, nego što se to odnosi na učenike s nižim školskim uspjehom. Pozitivne korelacije uočene su i u odnosu školskog uspjeha i toga da su

2 Za potrebe izračunavanja korelacije, školski uspjeh razdijeljen je na dvije kategorije: viši (koji se odnosi na ocjene vrlo dobar i odličan) i niži (koji se odnosi na ocjene nedovoljan, dovoljan i dobar) školski uspjeh.

roditelji odgovorni, osjećajni, pažljivi ($r(153)=0,23, p<0,01$), da postavljaju određene granice, provode nadzor, ali i pružaju potporu ($r(153)=0,22, p<0,01$), da su dozvolili svojoj djeci da sami odaberu srednju školu ($r(153)=0,22, p<0,01$) te da djeci pomažu u obavljanju njihovih školskih obveza ($r(153)=0,20, p<0,05$). Sve varijable znatno se više odnose na učenike s višim školskim uspjehom, nego na one s nižim. Isto tako, učenici s višim školskim uspjehom izjavljuju kako su zadovoljniji školom koju pohađaju ($r(153)=0,35, p<0,01$), nego učenici nižeg školskog uspjeha. Učenici s višim uspjehom imaju korektniji odnos s roditeljima ($r(153)=0,21, p<0,01$), nego njihovi kolege nižeg školskog uspjeha. Uočene korelacije odnose se na autoritativni roditeljski stil, dok korelacije školskog uspjeha i varijabli koje se odnose na ostale roditeljske stilove nisu uočene.

Korelacija između djece žrtava nasilja te verbalnog i fizičkog nasilja među roditeljima sa školskim uspjehom, nije uočena. Značajna povezanost uočena je između varijabli verbalnog ($r(153)=0,66, p<0,01$) i fizičkog ($r(153)=0,57, p<0,01$) nasilja s varijablom djece žrtvama nasilja u obitelji, pri čemu djeca koja izjavljuju da među roditeljima postoji verbalno i fizičko nasilje izjavljuju da su i sami žrtve nasilja. Pozitivno umjerena povezanost uočena je i između varijable koja se odnosi na indiferentan roditeljski stil i djece žrtava nasilja u obitelji ($r(153)=0,39, p<0,01$), pri čemu djeca čiji roditelji ne postavljaju zahtjeve, ali ni ne pružaju potporu izjavljuju kako su češće žrtve nasilja u obitelji. Pozitivna povezanost uočena je između varijabli koje se odnose na autoritaran stil roditeljstva i djece žrtava nasilja u obitelji, pri čemu djeca koja kažu da ih njihovi roditelji kritiziraju, zastrašuju i/ili posramljuju ($r(153)=0,29, p<0,01$) ili im postavljaju prevelike zahtjeve ($r(153)=0,16, p<0,05$) kažu da su ujedno i žrtve nasilja u obitelji.

Korelacija školskog uspjeha i postavljanja granica, provođenja nadzora i pružanja potpore; samostalnog odabira srednje škole; korektnog odnosa među roditeljima; pružanja podrške od strane roditelja

| | Školski uspjeh | Roditelji mi postavljaju određene granice, provode nadzor, ali i pružaju potporu. | Roditelji su mi dozvolili da sam/a odaberem srednju školu. | Moji roditelji imaju korektan odnos. | Roditelji mi pružaju podršku u mojim prijedlozima. |
|----------------|----------------|---|--|--------------------------------------|--|
| Školski uspjeh | - | 0,21** | 0,22** | 0,21** | 0,35** |

Bilješka: $p<0,05^*$, $p<0,01^{**}$, $p<0,001^{***}$

ZAKLJUČAK

Školski uspjeh pod snažnim je utjecajem obitelji. Na školski uspjeh učenika, ali i prilagodbu djeteta školskim uvjetima života, utječu roditeljski odgojni postupci, nadzor i podrška koju roditelji pružaju djeci te međusobna bliskost i ljubav. Rezultati posljednjeg istraživanja ukazali su na to da roditeljski stilovi utječu na školski uspjeh, pri čemu djeca koja dolaze iz

obitelji gdje prevladava autoritaran roditeljski stil imaju niži školski uspjeh, a ondje gdje prevladava autoritativan imaju viši školski uspjeh. Roditeljski stil povezan je i s djecom žrtvama nasilja, pri čemu djeca koja dolaze iz obitelji u kojima prevladava autoritativan i permisivan roditeljski stil nisu žrtve nasilja u obitelji, dok djeca koja dolaze iz obitelji autoritarnog i indiferentnog roditeljskog stila češće jesu žrtve nasilja. Isto je povezano i sa školskim uspjehom, (pri čemu se misli na učenike koji prolaze s ocjenama vrlo dobar i odličan) gdje se uočava viša povezanost s većim zadovoljstvom školom, mogućnošću da su sami (bez uplitanja roditelja) mogli odabrati srednju školu, ali i time da među njihovim roditeljima vladaju korektni odnosi, dok je niži školski uspjeh povezan s prisutnošću fizičkog nasilja u obitelji.

Dobiveni rezultati ne razlikuju se znatno od rezultata prethodno provedenih istraživanja. U svim istraživanjima potvrdilo se kako je za veći školski uspjeh potrebna roditeljska ljubav i odsutnost zlostavljanja, veća uključenost roditelja u školski život djece, veća obiteljska povezanost, a također su i potvrdila kako učenici nižeg školskog uspjeha imaju lošiji odnos s roditeljima, da roditelji rjeđe surađuju sa školom te da prisutnost autoritarnog roditeljskog stila uzrokuje strah djece od škole.

Roditeljska ljubav i podrška važni su čimbenici u životu djece. Odsutnošću tih čimbenika i prisutnošću prevelikog nadzora i zahtjeva, djeca ne samo da će imati strah od škole i niži školski uspjeh, nego mogu imati probleme u socijalnoj komunikaciji sa vršnjacima, ali i starijim ljudima. Roditelji su tu da vode i usmjeravaju svoju djecu, pružaju ljubav, pažnju, podršku i pomoć. Pregled navedenih istraživanja ukazuje na potrebu osluškivanja vlastite okoline, uočavanja djece koja imaju probleme u obitelji te potrebu da se u takvim situacijama poduzmu konkretne mjere, odnosno da se pomogne djeci nižeg školskog uspjeha i djeci zlostavljanoj u obitelji.

BIBLIOGRAFIJA

- Bedeniković Lež, M. (2009). Uloga majke u školskom uspjehu djeteta. *Školski vjesnik – časopis za pedagogijsku teoriju u praksu*, 58 (3), 331-344.
- Bilić, V. (2009). Uloga tjelesnog i emocionalnog zlostavljanja u obitelji na uspjeh učenika iz Hrvatskog jezika. *Metodika*, 10 (2), 335-346.
- Bilić, V. (2001). *Uzroci, posljedice i prevladavanje školskog neuspjeha*. Zagreb, Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Čudina-Obradović, M., Obradović, J. (1995). Utjecaj bračnog emocionalnog sklada roditelja na školski uspjeh i ponašanje djece. *Društvena istraživanja*, 4 (4-5), 627-639.
- Dautović, S. (1999). Emocionalni problemi djece i mladeži i školski uspjeh. *Kriminologija i socijalna integracija*, 7 (1), 105-110.
- Deković, M., Raboteg-Šarić, Z. (1997). Roditeljski odgojni postupci i odnosi adolescenata s vršnjacima. *Društvena istraživanja*, 4-5 (30-31), 427-445.
- Gregurović, M., Kuti, S. (2009). Učinak socioekonomskog statusa na obrazovno postignuće učenika: Primjer PISA istraživanja, Hrvatska 2006. *Revija za socijalnu politiku*, 17 (2), 179-196.
- Hrvatska enciklopedija, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44557> (preuzeto 17.3.2018.)

- Oljača, M., Erdeš-Kavečan, Đ., Kostović, S. (2012). Odnos između kvalitete funkcioniranja obitelji i akademskog postignuća adolescenata. *Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje*, 14 (3), 485-510.
- Raboteg-Šarić, Z., Sakoman, S., Brajša-Žganec, A. (2002). Stilovi roditeljskog odgoja, slobodno vrijeme i rizično ponašanje mladih. *Društvena istraživanja*, 11 (2-3), 239-263.
- Rečić, M. (2003). *Obitelj i školski uspjeh djece*. Đakovo, Tempo d.o.o.
- Sremić, I., Rijavec, M. (2010). Povezanost percepcije majčinog i očevog roditeljskog ponašanja i školskog uspjeha kod učenika osnovne škole. *Odgojne znanosti*, 12 (2), 347-360.
- Šimić Šašić, S., Klarin, M., Proroković, A. (2011). Socioekonomske prilike obitelji i kvaliteta obiteljske interakcije kao prediktori školskog uspjeha srednjoškolaca u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini i Makedoniji. *Ljetopis socijalnog rada*, 18 (1), 31-62.
- Zrilić, S. (2005). Autoritarni odgojni stil roditelja kao prediktor školskog neuspjeha. *Pedagogijska istraživanja*, 2 (1), 125-138.